Var ettersøkte skysskarer for Lakse-lordene til Boris-Gleb.
Men "sentrum" var hos lensmann Klerck.

ET NATURFOLK.

Når isen gikk av Bøkfjorden i flyttet skoltene fra Boris Gleb ut til sine sommersteder. Skoltene er Sør-Varangers urinnvånere. Deres levevis dannet en besynderlig mellomting mellom fiskerens, jegerens, nomadens og den / fastboende befolknings. Og deres flytninger mellom vinter-, vår-, sommer- og høstoppholdssteder skjedde så å si i takt med naturens egen årstidrytme. Grensetraktaten av 1826 satte egentlig en strek over deres fri ferdsel, da de jo var russiske undersåtter.

Men så meget ble det tatt hensyn til dette naturfolks eksistens grunnlag og livsrytme at på tvers av den da nye lov om fiskeriene i Finnmark av 1830, heter det i en protokoll, avsluttet i St. Petersburg i 1834, om skoltefinnene i Pasvik: «Disse der fra uminnelige tider har havt rettighed til at drive laksefiskeri i de elve som nu tilhører Norge, og i denne hensigt har særegne bopæle ved bemeldte elv, skal i fremtiden for en ubestemt tid beholde denne rettighed. De skal kunde nyde godt av denne rettighed på samme made og til samme tider af året som tilforn. Endelig skal de kunne udøve denne rett på de samme steder som tidindtil, nemlig ved utløbene av Pasvik og Jarfjorden». Som et kuriosum kan det nevnes at denne protokoll senere skulle by på et stykke jus.

Da Kielhaug reiste her i 1827 sier han at i benevnelsen Pasvikelven ikke var kjent. Russerne kalte den Passe- reka, nordmennene Klosterelva (derav at munkene i Peisen engang har tilegnet seg denne elv og drev dens anseelige laksefiske). Kvænene kalte den Patsjoki og skoltene Bacevæijok. Men hva traktatene tok sikte på å holde i hevd skulle nettopp deres fri ferdsel innom den nye norske landsdelen etter kort tid forandre deres levesett fra å være en naturalhusholdning til å bli en på kjøpmannsvarer basert husholdning. Dette skjedde vel først da Figenschou begynte sin handel med dem, og senere kom industrisamfunnet innom «deres enemerker» og sletter den siste rest av et naturfolk så nær opp til vår tid som man skjelden finner.

Skoltene var et godmodig og fredelig folk og levde i den beste forståelse med sine norske naboer. Deres nærmeste nabo var lensmann Magnus Klerck, som vi senere skal gjeste. Til «han Glærk» kom skoltene med sine sorger og gleder. En dag kom en skolt til ham og ville låne fire uhøvlede bord til likkiste til sin nylig avdøde kone. Klerck lovte å se etter om han fant slike. Det hastet, innskjøt skolten, for presten var akkurat til stede ved kapellet og skulle vie ham til et nytt koneemne, men først måtte den avdøde konen være lest over av presten og lagt i jorden. Ja, ja, når det var slik fikk han finne seg de bordene hos Klerck, og da han Glærk gjerne hadde bedre verktøy enn folk flest, slo skolten likegodt kista sammen på gårdsplassen hos Klerck, hvor etter begravelsen straks ble satt i verk og skolten viet til sin nye kone. Klerck hadde reinene sine i flokkene til skoltene, så den ene tjenesten var vel den andre verd.

Når de med sine båter fylt med fiskegarn, unger, et par sau er og et gran bohave på vei til sine sommersteder Deres nærmeste nabo var lensmann Magnus Klerck, som vi senere skal gjeste. Til «han Glærk» kom skoltene med sine sorger og gleder. En dag kom en skolt til ham og ville låne fire uhøvlede bord til likkiste til sin nylig avdøde Kone. Klerck lovte å se etter om han fant slike. Det hastet, innskjøt skolten, for presten var akkurat til stede ved kapellet og skulle vie ham til et nytt koneemne, men først måtte den avdøde konen være lest over av presten og lagt i jorden. Ja, ja, når det var slik fikk han finne seg de bordene hos Klerck, og da han Glærk gjerne hadde bedre verktøy enn folk flest, slo skolten likegodt kista sammen på gårdsplassen hos Klerck, hvor etter begravelsen straks ble satt i verk og skolten viet til sin nye kone. Klerck hadde reinene sine i flokkene til skoltene, så den ene tjenesten var vel den andre verd.

Når de med sine båter fylt med .fiskegarn, unger, et par sau er og et gran bohave på vei til sine sommersteder rodde forbi Trifanhula, glemte de aldri å bukke og korse seg. Det hendte også de rodde bortom og klatret opp til hula og ofret noen kopek på et lite alter der. De mente it deres skytspatron, den hellige Trifan, kunne råde for godt eller dårlig fiske. Skoltenes gudstro var en korstro i utvortes forstand. De reiste til Reinøy sund, Kjelmøya, Spikerholmen og Sand havn.

«LAKSEFISKER-LORDER».

Ikke skjelden møttes skoltebaskene med alt slitt pargass og blanktbonede engelske lystjakter ute i Bøkfjorden. Laksefiskerlordene hadde også sitt trekk denne tiden. De skulle til Gieddegævdnje, Storfossen. Bo i to måneder i en ussel stolpebod midt iblant en samling grå husrukkel fremme på elvebredden med et gresk-katolsk kapell på en høyde over seg. Men først og sist fiske laks. Popen oppbevarte en spesiell fiskejournal hvor de med nøyaktighet nedtegnet den store begivenhet når en laks eller annen matnyttig fisk ble fanget av dem. Det anførtes år, dato, klokkeslett vekt; farge, redskap, fangstplass, egen påkledning og matsekk. Vel, vel til Boris Gleb kom de. Og om vi var med i kortesjen av skoltebasker, med lensmann Magnus Klerck som anfører og skoltekvinner iført sin glitrende hodepryd

holdt på plass av broketfargete tørklær i årene, som fulgte lordene kvinner iført ,sin glitrende hodepryd holdt på plass av broketfargete tørklær i årene, som fulgte lordene de tre kilometrene fra Elvenes til Boris Gleb, ville vi også føle det som en reise inn i et fremmed land - til det ortodokse østen.
Kirketårnenes grønne løkkupler med sine forgylte andreaskors, en stor klokke omgitt av mange små og bittesmå vindusruter som fanget opp solstrålene og blinket og brann som det skjæreste gull stod i et underlig relieff ti1 de svarte fjell. Og en mektig foss som nærmet seg og de brede vannmassene som toget forbi og gjorde oss små og veike, fikk oss kanskje et øyeblikk til å tenke på tsjudehæren som ble narret utfor fossen og omkom. Høvdingens hånd med sabelen drev senere i land på skjæret utenfor Akalkognjarg (Kirkenes) som siden bærer navn et Sabelskjæret, beretter sagnet videre.

MAGNUS KLERCK.

Det fortelles om ham at han engang lot seg fire ned utfor et bratt flog for å berge en lappepike. Og selv fortalte han at engang han var ute og rodde og fikk se en stor hval, drepte han den ved å stikke den ene åra i pustehullet til hvalen og holdt den under vann til den druknet.

En annen versjon av historien skall være at han fant en død hval drivende og at han rigget ned mast og seil av båten sin og satte masten ned i pustehullet på hvalen, strekte seil og seilte den i land.
Lensmann Klercks gård lå vakkert til på Elvenes. I haven var havebenker, blomsterbedd og busker og trær. Det var fergested over elven der. Jarfjordingene kom tilfots til Elvenes og rodde videre i båt til Kirkenes. Denne veien fra Jarfjorden kom også Kong Oscar i 1873 og tok inn hos Klerck, hvor det heter han fikk et utmerket nattelogi. Innom Klerck på Elvenes kom mennesker fra alle himmelstrøk, fyrster, kongelige, arkeologer, skjeggete munker i sine svarte, slitte kapper med den gresk-katolske kirkes symbol hengende i kjeden foran på sitt bryst, reingjetere, tømmerfløtere, gullgravere og Vardø-væringer på sommertur med den gamle «Varangeren», pyntet med bjørkeløv, damestas og bykavalerer og engelsmenn og to hornblåsere, som det heter i en beretning fra 1870-årene. De ble møtt av en stor føringsbåt med en ku og lensmann Klerck ombord. Men det var herlig, heter det, for landlivet kom dem i møte så blandet som vel mulig.

Slekten Klerck (Clerck) skal være kjent i Norge allerede så tidlig som i 1333. Gammelnorsk klerk, prest. Siden utvandret slekten til Skottland, ble adlet og knyttet til slottet Pennercink. Den er også ubredt i Sverige og Danmark. Men altså far til Magnus Klerck var Wilhelm Henric Klerck som fikk gjestgiverbevilling på Bossekop i 1812. Han var kystvernsjef i Finnmark, hadde fire barn. Datteren Nanna Sabina ble gift med konsul J. F. D. Mack, Tromsø. Og Magnus Klerck ble altså lensmann i Sør-Varanger.

KONGELIG FORELSKELSE HOS KLEBCK PÅ ELVENES.

Engelsmannen Campell Brooke skriver i gin vakre hyldest til frøken Marie Elisabeth Buck, Hammerfest: «Skjønt jeg allerede hadde et fordelaktig inntrykk av Finnmarks-damenes "skjønnhet, kunne jeg ikke unngå å bli slått av denne dames utseende, hun forente en høys yndig figur med et enestående interessant ansiktsuttrykk, og hennes tout ensemble viste en elleganse som heller syntes å ha utpekt henne til å pryde et hoff enn til å visne usett blant de nakne fjelle i Finnmark». Så underlig kan skjebnens spill være at en av hennes yngre slektninger og medsøstre virkelig fikk den opplevelse «to adorn a court» selve det engelske. Det var den unge Philippa Schwensen, datterdatter av M. A. Buck, Øksfjord. Faren var lensmann Harboe Schwensen. Philippas mor døde tidlig, og som ung pike på 16-17 år bodde hun hos sin onkel Klerck på Elvenes.
En sommer kom en engelsk yacht «Anny» seilende inn Klosterfjorden og ankret opp ved elevmunningen. Den tilhørte to rike engelskmenn og ble ført av den unge marineløytnant, Georg T. Tempel. Engelsmennene var ute på fjellklatring og laksefiske og ble naturligvis innbudt til Klerck. Her ble de kjent med de unge damene, som syntes især den ene var rar. Han sto og trykket seg opp til veggen og passet vel på ikke å snu ryggen til noen av den gode grunn at han hadde spjerret buksebaken.

De unge damene fikk jobben å vaske og stryke klær for de fremmede, og moret seg til gjengjeld med å sy sammen ermer og bukseben, noe engelskmennene aller vennligst oppfattet som en særskilt norsk spøk. Her på Elvenes ble Philippa og Tampel forelsket i hverandre og lovte hinannen troskap.

Hennes skjebne er hovedmotivet i Marie Corellis bok «Thelma», or the Norwegian princess», selvsagt med en del romantisk tilsetning. Men virkeligheten var romantisk nok. Nuværende fru direktør Torgersrud skal være en slektning av den samme Buckfamilien.

Terje Nilsen